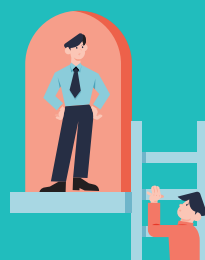
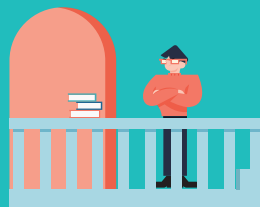
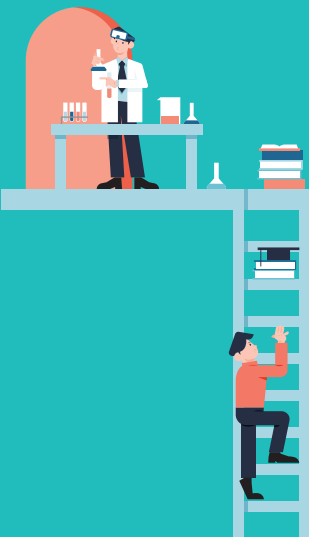

พัฒนาการของชีวิต ด้านอาชีพ

Life Career Development

รองศาสตราจารย์ ดร.จิตตินันท์ บุญสถิตกุล

พัฒนาการของชีวิต ด้านอาชีพ

Life Career Development

รองศาสตราจารย์ ดร.จิตติพันธ์ บุญสุทธิกุล

คำนำ

พัฒนาการของชีวิตด้านอาชีพ คือ กระบวนการตลอดชีวิตในการจัดการเรียนรู้ อย่างมีความหมายและต่อเนื่อง ในการที่จะทำงาน การพักผ่อน รวมถึงรูปแบบของ ประสบการณ์ของบุคคล และการเปลี่ยนแปลง เพื่อก้าวไปสู่การพัฒนาการทางด้าน บุคลิกภาพและการก้าวไปสู่อนาคตที่ต้องการ สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงจาก ช่วงหนึ่งของชีวิตไปสู่ช่วงชีวิตต่อไป บุคคลแต่ละคน ต่างต้องการความก้าวหน้าและ ความมั่นคงในอาชีพของตนเอง แต่เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้าน เทคโนโลยี และสถานการณ์ที่เกิดขึ้นบนโลกทำให้เกิดอาชีพที่หลากหลาย ทำให้บุคคล จำเป็นต้องมีการวางแผนชีวิตด้านอาชีพของตนเองอย่างรอบคอบ นักเรียน นิสิต หรือ นักศึกษาควรก้าวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและสามารถปรับตัวเองเพื่อให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่กำลังดำเนินอยู่ในขณะนี้ หากนักเรียน นิสิต หรือนักศึกษาเข้าใจ ในกระบวนการพัฒนาการทางด้านอาชีพ เข้าใจถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีต่ออิทธิพลต่อการ เลือกอาชีพ เข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลงถึงการเกิดขึ้นในปัจจุบันรวมถึงสามารถ จัดการวางแผน ตั้งเป้าหมายด้านอาชีพของตนเอง ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญต่อการ ดำเนินชีวิตของมนุษย์ในปัจจุบันได้ ซึ่งจะช่วยให้ นักเรียน นิสิต หรือนักศึกษาสามารถ เลือกอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง เพื่อการดำรงชีวิตอยู่ในโลกปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม ประสบความสำเร็จ และมีความสุข

พัฒนาการของชีวิตด้านอาชีพ (Life Career Development) เล่มนี้ เรียบเรียงจากประสบการณ์การสอนระดับปริญญาตรี และปริญญาโท และ งานวิจัยทาง ด้านอาชีพ ตลอดเวลามากกว่า 25 ปี เพื่อให้ นักเรียน นิสิต นักศึกษา อาจารย์และแนว และอาจารย์ต่างๆ รวมทั้งผู้สนใจในการหาแนวทางในการพัฒนาการทางด้านอาชีพ ให้ผู้เรียนในระดับต่างๆ เนื้อหาในเล่มประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการของ ชีวิตด้านอาชีพ ทฤษฎีพัฒนาการของชีวิตด้านอาชีพ ทฤษฎีต่างๆ เกี่ยวกับด้านอาชีพ การวางแผนทางด้านอาชีพ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ และกระบวนการส่งเสริม พัฒนาการของชีวิตด้านอาชีพ รวมไปถึงบทบาทของครูในการส่งเสริมพัฒนาการของ ชีวิตด้านอาชีพในศตวรรษที่ 21 ตำราเล่มนี้ใช้ประกอบการสอนในรายวิชา O1166537 พัฒนาการของชีวิตด้านอาชีพ ซึ่งเป็นรายวิชาระดับบัณฑิตศึกษาของภาควิชาจิตวิทยา การศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งได้ดำเนินการ ศึกษาค้นคว้าและเรียบเรียง โดยมีการปรับปรุงเนื้อหาให้สอดคล้องกับโลกปัจจุบันอยู่ เสมอ เนื้อหาภายในเล่มจึงเปรียบเหมือนการประมวลความรู้ ความเข้าใจ ประสบการณ์ ในการสอนรายวิชา พัฒนาการของชีวิตด้านอาชีพ และงานวิจัยทางด้านอาชีพพร้อมสมัย มาถ่ายทอดองค์ความรู้ทางด้านพัฒนาการของชีวิตด้านอาชีพ ผ่านการคัดกรองและ เรียบเรียงเนื้อหาให้มีคุณภาพ ด้วยความตั้งใจอย่างยิ่ง

ตำราเรื่องพัฒนาการของชีวิตด้านอาชีพเล่มนี้ สำเร็จได้จากการกำลังใจ และความช่วยเหลือ จากอาจารย์ที่เป็นกัลยาณมิตร หลายท่าน ลูกศิษย์ทั้งระดับปริญญาตรี ปริญญาโท ที่มาให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบ่งปันประสบการณ์ชีวิตทางด้านอาชีพ ตำราเล่มนี้ได้ผ่านความเห็นชอบผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิในการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ ของคณะกรรมการประจำคณะศึกษาศาสตร์แล้ว ครั้งที่ 6/2564 เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2564 ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 2 ท่าน คือ ผศ. ดร. มนัสนันท์ หัตถศักดิ์ ผู้ช่วยอธิการบดี ฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และ ผศ. ดร. อัจฉรา ประเสริฐสิน ผู้เชี่ยวชาญด้านวิจัยทางการศึกษาและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ให้ข้อเสนอแนะในการปรับแก้หนังสือเล่มนี้ให้มีความสมบูรณ์และมีประโยชน์มากยิ่งขึ้น รวมทั้งภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่เป็นสถานที่ทำงานมาตลอดเวลามากกว่า 30 ปี ซึ่งผู้เขียนรู้สึกขอบพระคุณทุกท่าน เป็นอย่างยิ่ง ผู้เขียนหวังว่าตำราเล่มนี้จะเป็นแหล่งอ้างอิง เป็นประโยชน์ ที่จะให้นักเรียน นิสิต นักศึกษา อาจารย์แนะแนว และอาจารย์ต่างๆ รวมทั้งผู้สนใจได้รับความรู้ นำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ และนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาทางด้านอาชีพต่อไป

รศ.ดร.จิตตินันท์ บุญสถิรกุล

ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สารบัญ

คำนำ	2
สารบัญตาราง	8
สารบัญรูปภาพ	8
บทที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการของชีวิตด้านอาชีพ	9
มโนทัศน์ของพัฒนาการของชีวิตด้านอาชีพ	10
ความหมายและคำอธิบายของพัฒนาการของชีวิตด้านอาชีพ	10
ความสำคัญของพัฒนาการของชีวิตด้านอาชีพ	12
จุดประสงค์ของพัฒนาการของชีวิตด้านอาชีพ	17
ปรัชญาและหลักการจัดบริการด้านอาชีพ	18
ปรัชญาการแนะแนวอาชีพ	18
หลักการจัดบริการแนะแนวอาชีพ	20
ขอบข่ายการให้จัดบริการแนะแนวอาชีพและแนวทาง	21
สรุปท้ายบท	28
คำถามท้ายบท	28
บทที่ 2 อาชีพกับการมีชีวิตที่ดี	29
มุมมองในด้านการทำงาน	30
มุมมองของความสุขในการทำงาน	30
คุณค่าของการประกอบอาชีพ	35
มุมมองในการมีชีวิตที่ดี	36
การเพิ่มคุณค่าในงาน	36
ขั้นตอนการเพิ่มคุณค่าในงาน	37
ลำดับขั้นของความต้องการทางด้านอาชีพ	39
วิธีการพัฒนาตนเองตามแนวพุทธศาสนาเพื่อให้มีชีวิตที่ดี	44
สรุปท้ายบท	47
คำถามท้ายบท	48
บทที่ 3 ทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพ: ในมโนทัศน์ของ Matching	49
ทฤษฎีวิเคราะห์คุณลักษณะและองค์ประกอบ (Trait and Factor)	50
ประวัติความเป็นมา	50
แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีวิเคราะห์คุณลักษณะและองค์ประกอบ	51
เป้าหมายของทฤษฎี	52
เนื้อหาทฤษฎี	54
การประยุกต์ทฤษฎีวิเคราะห์คุณลักษณะและองค์ประกอบมาใช้ในโรงเรียน	55

สรุปท้ายเรื่อง	56
ทฤษฎีของฮอลแลนด์ (Holland)	57
ประวัติความเป็นมา	57
แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีของฮอลแลนด์ (Holland)	57
เนื้อหาทฤษฎี	58
ลักษณะบุคลิกภาพตามแนวคิดของฮอลแลนด์ (Holland)	59
ประเภทของบุคลิกภาพ	61
การประยุกต์ทฤษฎีของฮอลแลนด์ในโรงเรียน	67
สรุปท้ายเรื่อง	69
คำถามท้ายบท	70
บทที่ 4 ทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพ: ในมโนทัศน์ของ Life-span	71
ทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพของซูเปอร์ (Super)	72
ประวัติความเป็นมา	72
แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพของซูเปอร์ (Super)	72
เนื้อหาทฤษฎี	73
ขั้นตอนการพัฒนาการทางอาชีพของซูเปอร์ (Super)	74
การพัฒนาการทางด้านอาชีพตามขั้นพัฒนาการ (Development Task)	77
การประยุกต์ทฤษฎีของซูเปอร์ในโรงเรียน	80
สรุปท้ายเรื่อง	83
ทฤษฎีของกินสเบิร์ก (Ginzberg)	85
ประวัติความเป็นมา	85
แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีของกินสเบิร์ก (Ginzberg)	85
เนื้อหาทฤษฎี	86
การประยุกต์ทฤษฎีของกินสเบิร์กในโรงเรียน	91
สรุปท้ายเรื่อง	92
คำถามท้ายบท	93
บทที่ 5 ทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพ: ในมโนทัศน์ของ Cognitive	95
ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของครัมโบล์ท (Krumbolt)	96
ประวัติความเป็นมา	96
แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของครัมโบล์ท (Krumbolt)	97
เนื้อหาทฤษฎี	97
การประยุกต์ทฤษฎีของครัมโบล์ทในโรงเรียน	100

สรุปท้ายเรื่อง	101
ทฤษฎีพุทธิปัญญาสารสนเทศ (Cognitive Information Processing)	102
ประวัติความเป็นมา	102
แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีพุทธิปัญญาสารสนเทศ	103
เนื้อหาทฤษฎี	104
ขั้นตอนการตัดสินใจเลือกอาชีพตามวัฏจักร CASVE	108
การประยุกต์ทฤษฎีพุทธิปัญญาสารสนเทศในโรงเรียน	112
สรุปท้ายเรื่อง	114
คำถามท้ายบท	115
บทที่ 6 ทฤษฎีการตัดสินใจเลือกอาชีพ	117
ทฤษฎีการตัดสินใจเลือกอาชีพของไทด์แมน และโอฮาร่า	118
ประวัติความเป็นมา	118
แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีพัฒนาการทางด้านอาชีพของไทด์แมน และโอฮาร่า	118
เนื้อหาทฤษฎี	119
การประยุกต์ทฤษฎีของไทด์แมนและโอฮาร่าในโรงเรียน	122
สรุปท้ายเรื่อง	125
ทฤษฎีการตัดสินใจเลือกอาชีพของก๊อตเฟรดสัน (Gottfredson)	126
ประวัติความเป็นมา	126
แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการตัดสินใจเลือกอาชีพของก๊อตเฟรดสัน	126
เนื้อหาทฤษฎี	127
การประยุกต์ทฤษฎีของก๊อตเฟรดสันในโรงเรียน	134
สรุปท้ายเรื่อง	135
คำถามท้ายบท	136
บทที่ 7 หลักการ การตั้งเป้าหมายทางอาชีพ และการวางแผนอาชีพ	137
มโนทัศน์เรื่องหลักการและการตั้งเป้าหมายทางอาชีพ	138
ทฤษฎีการตั้งเป้าหมายของ Locke and Latham	140
มโนทัศน์เรื่องการวางแผนอาชีพ	143
ลักษณะการวางแผนอาชีพ	143
องค์ประกอบของการวางแผนอาชีพ	145
ขั้นตอนการวางแผนอาชีพ	146
สรุปท้ายบท	156
คำถามท้ายบท	156
บทที่ 8 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ	
และกระบวนการส่งเสริมพัฒนาการของชีวิตด้านอาชีพ	157
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ	158

กระบวนการส่งเสริมพัฒนาการของชีวิตด้านอาชีพ	163
ทักษะใหม่แห่งอนาคตในศตวรรษที่ 21	170
สรุปท้ายบท	180
คำถามท้ายบท	180
บทที่ 9 บทบาทของครูในการส่งเสริมพัฒนาการของชีวิตด้านอาชีพในศตวรรษที่ 21	
ด้านอาชีพในศตวรรษที่ 21	181
ลักษณะของครูที่ดีและครูในศตวรรษ ที่ 21	182
ลักษณะของครูที่ดี	182
คุณลักษณะของครูที่ดีและมีประสิทธิภาพ	183
ครูในศตวรรษ ที่ 21	184
บทบาทของครูในการส่งเสริมพัฒนาการของชีวิตอาชีพในศตวรรษที่ 21	193
สรุปท้ายบท	203
คำถามท้ายบท	204
บรรณานุกรม	205
ดัชนีค้นคำ	212
ประวัติผู้เขียน	213

สารบัญตาราง

ตาราง 1	การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจากโรงเรียนแบบเดิม ไปสู่ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ	190
---------	--	-----

สารบัญรูปภาพ

ภาพที่ 1	อาชีพต่างๆ	11
ภาพที่ 2	การใช้เทคโนโลยี	13
ภาพที่ 3	แผนภูมิแสดงขอบข่ายบริการแนะแนวอาชีพ	21
ภาพที่ 4	การให้คำปรึกษาทางด้านอาชีพ	22
ภาพที่ 5	กลุ่มเด็กๆ กำลังมีความสุข	34
ภาพที่ 6	ลำดับขั้นความต้องการ	40
ภาพที่ 7	ความต้องการระดับต้น	41
ภาพที่ 8	แบบจำลองแนวทางการตัดสินใจเลือกอาชีพ	55
ภาพที่ 9	บุคลิกภาพที่แตกต่างกัน	60
ภาพที่ 10	การสื่อสาร	68
ภาพที่ 11	เด็กในช่วงระยะเจริญเติบโต	74
ภาพที่ 12	การร่วมกันระดมสมอง	91
ภาพที่ 13	พิธีมิตทฤษฎีพุทธิปัญญาเสนอแนะเพื่อการตัดสินใจเลือกอาชีพ	104
ภาพที่ 14	จักรของ CASVE ตามทฤษฎีพุทธิปัญญาเสนอแนะ เพื่อการแก้ปัญหาทางอาชีพและทักษะในการตัดสินใจเลือกอาชีพ	108
ภาพที่ 15	ภาพผู้ช่วยกำลังสับสน	113
ภาพที่ 16	การตัดสินใจเลือกกระหว่าง เงิน งานที่ดี และชีวิตที่ดี	124
ภาพที่ 17	โครงสร้างแนวคิดของ Gottfredson	127
ภาพที่ 18	พัฒนาการของบุคคลที่มีต่ออาชีพ	131
ภาพที่ 19	การตั้งเป้าหมาย	140
ภาพที่ 20	องค์ประกอบของการวางแผนอาชีพ	145
ภาพที่ 21	ความแตกต่างทางความคิดระหว่างบุคคล	149
ภาพที่ 22	ความก้าวหน้าของยุคเศรษฐกิจ 4.0	158
ภาพที่ 23	เด็กยุคใหม่ Gen Z	171
ภาพที่ 24	จัดการสารสนเทศ	175
ภาพที่ 25	พัฒนาการด้านต่างๆ ของนักเรียน	182
ภาพที่ 26	การเรียนการสอน	185
ภาพที่ 27	นวัตกรรมของกลุ่ม PLC	188
ภาพที่ 28	การตัดสินใจเลือกเส้นทางชีวิต	202

แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการ ของชีวิตด้านอาชีพ

การพัฒนาการด้านอาชีพเป็นกระบวนการระยะยาวที่ดำเนินไปจนตลอดชีวิตของแต่ละคน บุคคลแต่ละบุคคลต้องบริหารจัดการกับระบบการเรียนรู้ การทำงาน การใช้เวลาว่าง ในแต่ละช่วงของชีวิตของเขา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดการกับการเปลี่ยนผ่านของชีวิตในระยะที่เชื่อมต่อไปสู่การศึกษาที่สูงขึ้น เช่น เมื่อเรียนจบประถมศึกษาตอนปลายแล้ว จะไปศึกษาต่อที่ไหน หรือจะลาออกจากโรงเรียนแล้วไปทำงาน จบมัธยมศึกษาปีที่ 3 แล้ว จะศึกษาต่อสายสามัญหรือสายอาชีพ หากศึกษาต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จะเรียนสายวิทย์หรือสายศิลป์ จบมัธยมศึกษาปีที่ 6 แล้วไปสอบเข้าที่มหาวิทยาลัยอะไร หรือจะไม่เรียนหนังสือแล้วเข้าไปสู่การทำงาน เป็นต้น จุดเชื่อมต่อต่างๆ เหล่านี้เป็นส่วนสำคัญต่อการตัดสินใจของแต่ละบุคคล ซึ่งส่งผลย้อนกลับไปถึงความสุขและความทุกข์ของบุคคลคนนั้นๆ ในอนาคต ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการทางด้านอาชีพจึงเป็นองค์ความรู้ที่จำเป็นซึ่งช่วยให้บุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ยังอยู่ในวัยเรียนเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจกระบวนการพัฒนาทางด้านอาชีพในการที่จะเตรียมพร้อมหรือเตรียมตัวในการเลือกศึกษาหรือตัดสินใจเลือกเส้นทางอาชีพที่ถูกต้อง เหมาะสมกับเขา อันเป็นการนำไปสู่ความพร้อม การตัดสินใจที่ถูกต้อง และความสุขในชีวิตและอนาคตของตนเอง

มโนทัศน์ของพัฒนาการของชีวิตด้านอาชีพ

หากกล่าวถึงมโนทัศน์ของพัฒนาการของชีวิตด้านอาชีพ (Concept of Career Development) สามารถอธิบายได้ว่าเป็นกระบวนการจัดการชีวิตการเรียนรู้ การทำงาน การพัฒนาการของบุคคล และแบบแผนทางอาชีพที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมีระบบและต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อสนองความต้องการการพัฒนาในด้านต่างๆ ทั้งด้านทักษะ ความสามารถ ความถนัดรวมไปถึงบุคลิกภาพของแต่ละบุคคลอย่างไม่หยุดนิ่ง ใช้ได้กับทุกคน ผู้เรียนคิดถึงสิ่งที่พวกเขาต้องการทำเมื่อเป็นผู้ใหญ่และเริ่มสร้างแนวคิดเกี่ยวกับงานและชีวิตในวัยผู้ใหญ่

ความหมายและคำอธิบายของพัฒนาการของชีวิตด้านอาชีพ

นักการศึกษาและนักจิตวิทยาได้ให้ความหมายและคำอธิบายของพัฒนาการของชีวิตด้านอาชีพ ดังนี้

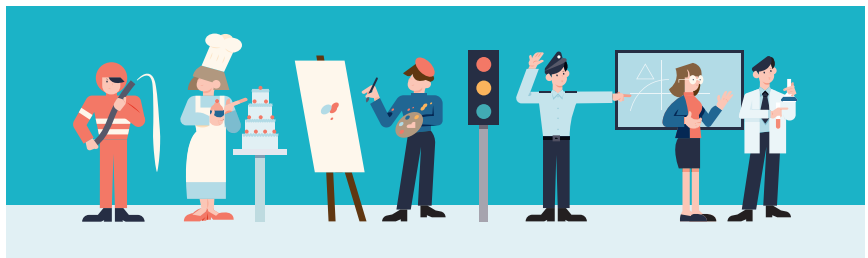
พัฒนาการ (Development) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา และ สังคมอย่างต่อเนื่องกัน การเปลี่ยนแปลงด้านการทำหน้าที่ (Function) และวุฒิภาวะ (Maturation) ของอวัยวะระบบต่างๆ รวมทั้งตัวบุคคล ให้สามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยบุคคลสามารถทำสิ่งต่างๆ ที่มีความสลับซับซ้อนขึ้น มีทักษะใหม่ๆ ตลอดจนการเพิ่มทักษะใหม่ๆ และความสามารถในการปรับตัวต่อสภาวะแวดล้อมหรือภาวะใหม่ในบริบทของครอบครัวและสังคมและปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง โดยพัฒนาการครอบคลุมการเปลี่ยนแปลง 2 ด้าน คือ ด้านปริมาณ และ ด้านคุณภาพ ได้แก่ด้านปริมาณ (Quantitative Change) คือ ทางด้านสรีรวิทยา (Physiological Development) ได้แก่การเพิ่มจำนวนของเซลล์ประสาทในสมอง การขยายส่วนต่างๆ ของร่างกาย) และการเปลี่ยนแปลงด้านคุณภาพ (Qualitative Change) ได้แก่ ความสามารถในการฟัง พูด อ่าน เขียน การคิดเลข การแก้ปัญหา การทรงตัว การเคลื่อนไหว การกระโดด การรู้จักแบ่งปันมีน้ำใจ ถ้าผู้เรียนได้รับการตอบสนองตรงตามความต้องการ ผู้เรียนก็จะพัฒนาต่อไปตามช่วงวัยอย่างมีระบบ (Baltes et al., 2006) พัฒนาการของมนุษย์จะแตกต่างกันไปตามวัย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนั้นจะช่วยเพิ่มความสามารถของบุคคลให้ทำหน้าที่ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงขึ้น ทำสิ่งที่ยากและซับซ้อนยิ่งขึ้นได้ ตลอดจนการเพิ่มทักษะใหม่และความสามารถในการปรับตัวในภาวะใหม่ของผู้เรียนนั้น นอกจากนี้การที่ผู้เรียนมีพัฒนาการที่ดีขึ้นหรือลดลงขึ้นอยู่กับพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมของแต่ละบุคคล (พรหมทิพย์ คีรีวรรณบุศย์, 2556)

ดังนั้นพัฒนาการจึงหมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา และสังคมอย่างต่อเนื่อง โดยการเปลี่ยนแปลงจะดำเนินไป 2 ด้าน ประกอบไป

ด้วย ด้านปริมาณ และด้านคุณภาพ หากบุคคลได้รับการตอบสนองตามความต้องการ ก็จะสามารถพัฒนาต่อไปตามช่วงวัยอย่างเป็นระบบ อีกทั้งการพัฒนาการยังเป็นไปตามวัย ทำให้บุคคลทำหน้าที่ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงขึ้น ทำสิ่งที่ยากและซับซ้อนได้ อย่างไรก็ตามการพัฒนาการที่ดียังขึ้นอยู่กับพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม

อาชีพ (Career) หมายถึง ภาระงานหรือหน้าที่ของบุคคลที่ต้องทำอย่างสม่ำเสมอ เป็นการดำเนินชีวิตในสังคมมนุษย์ปัจจุบัน ซึ่งงานนั้นบุคคลจะทำความถนัด ความสนใจ ความรู้ ประสบการณ์ ความสามารถ การได้รับการฝึกอบรม หรือพัฒนาจนเชี่ยวชาญ (Brown and Lent, 2013) การที่บุคคลประกอบอาชีพจะได้มาซึ่งค่าตอบแทน หรือรายได้ เพื่อใช้จ่ายในการดำรงชีวิต หรือมีผลตอบแทนในรูปแบบอื่นๆ ไม่ใช่เพียงแค่เงินอย่างเดียว โดยผลตอบแทนนั้นอาจจะเป็นความพึงพอใจของตัวบุคคลเองที่ได้ทำงานนั้นๆ จนสำเร็จ หรือเป็นการยกย่อง มีชื่อเสียงและเครือข่ายทางสังคมอื่นๆ อาชีพยังมีความหลากหลายตำแหน่ง ทำหน้าที่ร่วมกันในหน่วยงาน ซึ่งผลที่ตามมานั้นจะทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจและมีคุณภาพชีวิตที่แตกต่างออกไปขึ้นอยู่กับตัวบุคคล (Helwig, 1992) นอกจากนั้นแล้วการทำงานมีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการเห็นคุณค่าในตนเองเพราะการทำงานทำให้บุคคลรวมถึงครอบครัวได้การยอมรับจากสังคมและช่วยเสริมสร้างความพึงพอใจในตนเอง คนจำนวนมากยกย่องว่างานคือชีวิตโดยเชื่อว่าการได้ประกอบอาชีพที่ต้องการ งานที่เป็นตัวตนของเรา และได้รับความสุขจากงานที่ทำนั้น ถือว่าเป็นรางวัลที่ยิ่งใหญ่ของชีวิตและทำให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ในทางกลับกันงานยังเป็นสาเหตุที่ทำให้บุคคลรู้สึกไร้ค่า ขาดความเคารพในตัวเอง และไร้จุดหมายในชีวิตด้วยเช่นกัน (Isaacson and Brown, 2000)

ดังนั้นอาชีพจึงหมายถึง หน้าที่ของบุคคลที่ต้องทำเพื่อการดำเนินชีวิต โดยแลกกับค่าตอบแทนเพื่อใช้จ่ายในการดำรงชีพ ซึ่งอาชีพจะมีหลากหลายหน้าที่ หลากหลายตำแหน่ง ทำหน้าที่ร่วมกันในหน่วยงาน อีกทั้งการทำงานยังมีผลให้บุคคลเกิดความรวมถึงการได้รับการยอมรับจากสังคม การทำงานที่ชอบ ตรงกับความต้องการจึงถือเป็นรางวัลชีวิต ในทางตรงกันข้ามหากบุคคลไม่ได้ทำงานอย่างมีความสุข ก็จะรู้สึกไร้คุณค่า ขาดความเคารพในตนเอง และไร้จุดหมาย

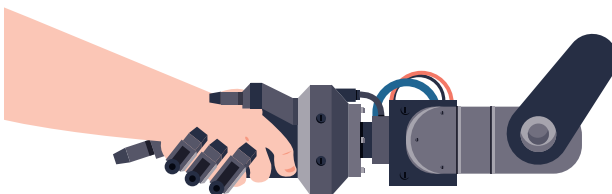
ภาพที่ 1 อาชีพต่างๆ

การพัฒนาการทางด้านอาชีพจึงหมายถึง กระบวนการตลอดชีวิตในการจัดการเรียนรู้ที่มีความหมาย ในการที่จะทำงาน การพักผ่อน และการเปลี่ยนแปลงเพื่อก้าวไปสู่การพัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพและการก้าวไปสู่อนาคตที่ต้องการ บางคนสามารถพัฒนาความสามารถในการจัดการอาชีพด้วยตนเองตามธรรมชาติ แต่บางคนต้องการความช่วยเหลือโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ อาชีพ และสังคมอย่างรวดเร็ว เพื่อที่จะได้ความช่วยเหลือที่เหมาะสม ผู้ที่กำหนดนโยบายและให้บริการช่วยเหลือ จำเป็นต้องมีความรู้ ทักษะและทัศนคติ ในการช่วยเหลือผู้คนที่สามารถพัฒนาแผนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีความหมาย ซึ่งจะนำทางไปสู่เส้นทางอาชีพ (Hiebert et al., 2010)

การพัฒนาการของชีวิตด้านอาชีพจึงเป็นกระบวนการในการจัดการชีวิต การเรียนรู้ เลือกอาชีพ การพัฒนาทักษะและความก้าวหน้าไปตามเส้นทางอาชีพเพื่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่อนาคต ซึ่งแต่ละบุคคลจะมีเครื่องมือหรือวิธีในการพัฒนาชีวิตและอาชีพที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามด้วยการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นในอนาคตบุคคลจำเป็นต้องพัฒนาการชีวิตและอาชีพของตนเองให้เหมาะสมและสามารถอยู่รอดได้ และพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอต่อไปในอนาคต

ความสำคัญของพัฒนาการของชีวิตด้านอาชีพ

ตลอดเวลาอันยาวนานที่ผ่านมา การแข่งขันและความร่วมมือในระดับโลกเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นผลมาจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ ภาคเศรษฐกิจและบริการที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล ความรู้ และนวัตกรรมได้เข้ามาแทนที่ภาคเศรษฐกิจอุตสาหกรรม และการเกษตร ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวงการธุรกิจและการทำงาน เช่นงานที่ใช้แรงงานที่มีลักษณะทำซ้ำๆ ได้ลดบทบาทลง งานที่ใช้เครื่องจักรหรือเทคโนโลยีเปิดทางให้กับการทำงานที่จำเป็นต้องใช้สมองหรือใช้ทักษะเฉพาะด้าน รวมทั้งอาชีพการมีปฏิสัมพันธ์มาแทน หรือแม้แต่ในกลุ่มของแรงงานมีฝีมือก็ตาม ผู้ที่สามารถปรับตัวได้ดีกว่าและสร้างประโยชน์ให้องค์กรมากกว่า หรือทำตามความคาดหวังขององค์กรจะได้รับผลตอบแทนมากกว่า และมีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว (Bellanca and Ronald, 2010)

สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมบีบให้ทุกคนต้องแข่งขันกันมากยิ่งขึ้น จนทำให้เกิดการตื่นตัวอยู่เสมอทุกขณะ โดยการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน คือการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีอย่างพลิกผัน (Disruptive Technology) ซึ่งเป็นการเกิดขึ้นของการพัฒนาทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่เข้ามาแทนหรือเปลี่ยนแปลงมาตรฐานเทคโนโลยีเดิม อุตสาหกรรมเดิมต้องตื่นตัว หรือในบางองค์กรต้องตื่นตัวเพื่อเอาตัวรอด เพราะเส้นทางของเทคโนโลยีจะมีการเปลี่ยนแปลง (Technology Trajectory) ที่แตกต่างออกไปจากเดิม บางอุตสาหกรรมจะมีการเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้นอย่างมาก ซึ่งจะต้องใช้เวลาหลายปีในการที่คนส่วนใหญ่จะก้าวตามทัน (Denning, 2016)

ภาพที่ 2 การใช้เทคโนโลยีในงานอาชีพต่างๆ

นอกจากนั้น ฤชพงศ์ โนดไฮสง ผู้อำนวยการสำนักงานสถิติแห่งชาติ เปิดเผยผลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2560 พบว่า จำนวนผู้ว่างงานในระดับอุดมศึกษาเพิ่มขึ้น 5.7 หมื่นคน จากปี พ.ศ. 2559 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560) ความสำเร็จของการศึกษาจะไม่ได้รับประกันว่าบุคคลจะมีงานทำหรืออาชีพได้เมื่อศึกษาจบมา ยิ่งไปกว่านั้นค่าใช้จ่ายต่อเดือนของครัวเรือนในปี 2562 สูงถึง 20,742 บาท ทำให้นักศึกษา หรือผู้ว่างงานอื่นๆ มีความจำเป็นจะต้องหางานเพื่อรองรับกับค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่สูงมากขึ้น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2562) การที่จะสามารถประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับ ความรู้ ความสามารถ ความถนัด บุคลิกภาพ และความเชี่ยวชาญได้นั้นจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับชีวิต และอาชีพเพื่อให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้น และความเปลี่ยนแปลงที่ยังมาไม่ถึง

การพัฒนาการของชีวิตด้านอาชีพมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อนักเรียน และนักศึกษา รวมไปถึงบุคคลทั่วไป เนื่องจากทุกคนจำเป็นที่จะต้องบริโภคเพื่อความอยู่รอด และความสุขของชีวิต (Arthur and McMahon, 2005) ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่สำคัญในการหาแนวทางปฏิบัติเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชน ตลอดจนบุคคลวัยทำงาน เนื่องจากมีเหตุผลและความจำเป็นหลายประการดังนี้

1. ด้านโครงสร้างประชากร

ประเทศไทยมีสัดส่วนผู้สูงอายุ (65 ปี ขึ้นไป) เป็นอันดับที่ 5 ของโลก โดยคิดเป็นร้อยละ 17.2 ของประชากรทั้งหมดและมีแนวโน้มจะสูงมากขึ้นเรื่อยๆ (United Nations, 2019) นอกจากนั้นประชากรที่อยู่ในวัยพึ่งพิงได้แก่ เด็กและผู้สูงอายุ จะมีจำนวนมากกว่าประชากรในวัยแรงงาน และในปี 2560 เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่ประชากรเด็กมีจำนวนน้อยกว่าผู้สูงอายุ สถานการณ์นี้เป็นผลมาจากการอัตราการเกิดลดลงอย่างรวดเร็ว และมีอัตราการเสียชีวิตที่ลดลง หรือกล่าวคือ ประชากรมีอายุเฉลี่ยเพิ่มมากขึ้น ทำให้จำนวนและสัดส่วนประชากรสูงอายุของไทย เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้แรงงานกลุ่ม อายุ 15 - 24 ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยที่ต้องเป็นฐานแรงงานสำคัญของประเทศมีจำนวนไม่พอหรือขาดแคลน

2. ด้านความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ซึ่งประเทศไทยในอดีตที่ผ่านมามีการพัฒนาด้านเศรษฐกิจเป็นไปอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ ยุคแรก ที่เรียกประเทศไทยว่า “ประเทศไทย 1.0” เน้นการเกษตรเป็นหลัก เช่น ผลิตและขาย พืชไร่ พืชสวน เนื้อสัตว์ต่างๆ ยุคสอง เรียกว่า “ประเทศไทย 2.0” เน้นอุตสาหกรรมเบา เช่น การผลิตและขายรองเท้า เครื่องหนัง เครื่องดื่ม เครื่องประดับ เครื่องเขียน เครื่องนุ่งห่ม ต่อมาในยุคที่สามเรียกว่า “ประเทศไทย 3.0” เป็นอุตสาหกรรมหนักและการส่งออก เช่น การผลิตและขาย ส่งออกเหล็กกล้า รถยนต์ กลับน้ำมัน แยกก๊าซธรรมชาติ ปูนซีเมนต์ ตอนนี้ประเทศไทยอยู่ในยุค “ประเทศไทย 4.0” เป็นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจที่เปลี่ยนเศรษฐกิจแบบเดิมที่เน้นอุตสาหกรรม ไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม ที่เน้นเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และภาคบริการ เห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงต่างๆ มากมายในประเทศไทย เช่น จากสังคมชนบทเริ่มเปลี่ยนเป็นสังคมเมือง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตประชากรประกอบอาชีพของประชาชนเป็นอย่างมาก เพราะต้องดิ้นรนต่อสู้กับภาวะค่าครองชีพสูงขึ้นตลอดเวลา รายได้จากงานประจำไม่พอที่จะจ่าย ส่งผลให้บุคคลทั่วไปมีหนี้สินเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น การเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กและเยาวชนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต การแนะนำทักษะที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการทำงานในอนาคต รวมไปถึงข้อมูลความต้องการของตลาดแรงงานจึงมีความสำคัญมาก

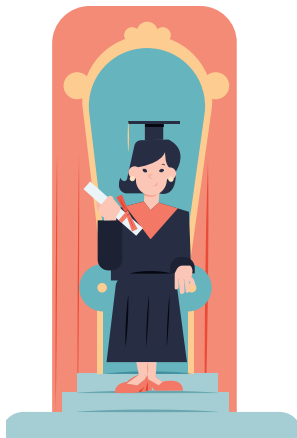
3. ด้านการศึกษา

ปัจจุบันมีการแข่งขันทางด้านการศึกษามากขึ้น เนื่องจากผู้ปกครองและนักเรียนมีความมุ่งหวังจะได้เรียนในสาขาที่ตนเองสนใจมากขึ้น หรืออย่างน้อยก็มิรู้ผิดทางการศึกษาเพื่อเข้าสู่สมัครทำงานที่ดี จึงเลือกเรียนในสาขาที่มีโอกาสได้งานและค่าตอบแทนที่สูง ทำให้นักเรียนส่วนหนึ่งมุ่งที่จะเรียนพิเศษมากกว่าการเรียนในห้องเรียน เพราะต้องการเรียนในวิชาที่จะไปศึกษาต่อ หรือวิชาที่เป็นเงื่อนไขของคณะ วิชา ที่ต้องการเรียน และลดหย่อนความสนใจเรียนในวิชาอื่นๆ เช่น เรียนพิเศษภาษาอังกฤษ เนื่องจากวิชาภาษาอังกฤษเป็นเงื่อนไขสำคัญในการเข้าเรียนได้ทุกคณะ โดยเฉพาะสาขาทางสายศิลป์

4. ด้านค่านิยมทางการศึกษาและอาชีพ

ค่านิยมทางการศึกษาและอาชีพ เป็นค่านิยมที่เด็กและเยาวชนไทยได้รับการปลูกฝังมายาวนาน โดยส่วนใหญ่ นักเรียนและผู้ปกครองส่วนมากให้ความสำคัญกับการจบปริญญาตรีมากกว่าสายอาชีพ อีกทั้งจะเลือกเรียนแผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ เนื่องจากมีทางเลือกมากกว่า และเมื่อเข้าเรียนระดับอุดมศึกษาก็จะเปลี่ยนมาเรียนสายทางสังคมศาสตร์ เนื่องจากสามารถเข้าได้ง่ายมาก และมีสาขาให้เลือกที่หลากหลาย ซึ่งการเรียนในอุดมศึกษามุ่งเน้นค่านิยมปริญญาบัตรมากกว่าความรู้และประสบการณ์เพื่อเข้าสู่อาชีพ

5. ด้านการใช้เวลาว่างของนักเรียน

สิ่งสำคัญในการประสบความสำเร็จของการประกอบอาชีพ คือการพัฒนาตนเองของนักเรียนหรือนักศึกษา เพื่อให้นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะที่มีความจำเป็นในศตวรรษที่ 21 รวมไปถึงความถนัดในด้านต่างๆ เนื่องจากนักเรียนและนักศึกษาส่วนมากยังไม่สามารถแบ่งเวลาได้ และไม่สามารถที่จะตระหนักได้ว่าตนเองควรจะพัฒนาด้านไหน อาชีพด้านไหนเหมาะสมกับตนเอง การที่นักเรียนและนักศึกษาได้รับการแนะแนวทางด้านอาชีพ และการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการใช้เวลา การพัฒนาทักษะการบริหารเวลา หรือทักษะที่ได้รับจากการหารายได้พิเศษระหว่างเรียน ทักษะเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ เพื่อปลูกฝังลักษณะนิสัยในการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมจึงเป็นสิ่งจำเป็น

ดังนั้นพัฒนาการของชีวิตด้านอาชีพจึงมีความสำคัญมากในการที่จะช่วยให้เกิดความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีอย่างพลิกผัน และการเกิดสังคมผู้สูงอายุ ฯลฯ ที่ส่งผลกระทบด้านโครงสร้างประชากร ด้านการเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ความพยายามที่จะผลักดันให้เป็น“ประเทศไทย 4.0” ด้านการศึกษา และด้านการใช้เวลาว่างของนักเรียน ซึ่งถ้าผู้ที่เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญของการพัฒนาการของชีวิตด้านอาชีพ มีการศึกษา ทำความเข้าใจ กระบวนการในด้านพัฒนาการของชีวิตด้านอาชีพและนำไปจัดกิจกรรมหรือนำไปประยุกต์ใช้ก็จะเป็นประโยชน์กับผู้เรียน

จุดประสงค์ของการพัฒนาการของชีวิตด้านอาชีพ

จากความสำคัญของการพัฒนาการของชีวิตด้านอาชีพหลายประการดังที่กล่าวข้างต้น และการประกอบอาชีพมีความสำคัญต่อบุคคลเป็นอย่างมาก หากบุคคลสามารถเลือกประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับ ความสนใจ บุคลิกภาพ ความถนัดที่แตกต่างกันออกไปของแต่ละบุคคล ก็ย่อมทำให้บุคคลเกิดความเพลิดเพลินและเกิดความสุขในการทำงานและยังมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จในชีวิต จึงเป็นโอกาสที่ดีหากบุคคลได้รับการแนะแนวทางด้านอาชีพ การแนะแนวทางอาชีพมีจุดมุ่งหมายที่จะก่อให้เกิดผลและประโยชน์โดยตรงทั้งต่อตัวเด็กและเยาวชน ผู้ปกครอง สถานศึกษา สังคม และประเทศชาติ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างยั่งยืน (Westergaard, 2012) ดังนี้

1. เพื่อช่วยให้บุคคลรู้จักและเข้าใจตนเองมากขึ้น รวมไปถึงทำให้บุคคลเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง รู้จักจุดเด่น จุดด้อย ค่านิยม บุคลิกภาพ ความสนใจที่แท้จริงของตนเอง ความถนัด ความสามารถ และการแสวงหาความสำเร็จในชีวิตและอาชีพ
2. เพื่อช่วยให้บุคคลสามารถสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีทักษะการติดต่อสื่อสาร การจัดการอารมณ์ของตนเอง การรับรู้อารมณ์และความรู้สึกของผู้อื่น ทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่นอุทิศตนเพื่อมีส่วนร่วมร่วมกับผู้อื่น และการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นที่มีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา อายุ และบุคลิกภาพ
3. เพื่อช่วยให้เด็กและเยาวชนสามารถวางแผนการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม มีความคุ้นเคยกับการเลือกเรียนได้อย่างหลากหลาย รู้จักใช้ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เพื่อการวางแผนและการตัดสินใจเลือกเรียนเพื่อเป็นแนวทางเข้าสู่อาชีพ
4. เพื่อช่วยให้บุคคลได้สำรวจทางเลือกในการประกอบอาชีพ เข้าใจความหมายและความสำคัญของคำที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ ความสำคัญของการวางแผนในแต่ละช่วงชีวิตอันได้แก่ ช่วงการเรียนรู้ การทำงาน และการลาออกจากงาน สามารถเลือกข้อมูลทางอาชีพที่จำเป็นต่อการตัดสินใจเข้าสู่อาชีพได้ถูกต้องตรงต่อความเป็นจริง ตลอดจนการพัฒนาทักษะการสมัครงาน การเข้ารับการสัมภาษณ์ การปรับตัวในการทำงาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะส่งผลต่อการประสบความสำเร็จในด้านอาชีพ

ปรัชญาและหลักการจัดบริการด้านอาชีพ

ปรัชญาการแนะแนวอาชีพ

การให้บริการแนะแนวอาชีพ ควรคำนึงถึงข้อคิด แนวปฏิบัติ ธรรมชาติของผู้รับบริการเพื่อที่จะสามารถให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นที่จะต้องเข้าใจพฤติกรรมของผู้รับบริการ หรือมนุษย์นั่นเอง เพราะมนุษย์แต่ละคนมีความแตกต่างกันทั้ง ความสนใจ ความรู้ บุคลิกภาพ และความถนัด (Brown and Lent, 2013) แต่มีหัวใจหลักที่มนุษย์ทุกคนมีเหมือนกันหมด เรียกว่า “ธรรมชาติของมนุษย์” ซึ่งการจะให้บริการแนะแนวทางด้านอาชีพจำเป็นต้องเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ เนื่องจากการดำรงชีวิตของมนุษย์และอาชีพเป็นส่วนเดียวกันแยกออกจากกันไม่ได้ กล่าวคือ เวลาในการประกอบอาชีพก็เป็นเวลาเดียวกับที่ดำเนินชีวิตนั่นเอง โดยผู้ให้บริการควรจะต้องดำเนินงานตามหลักปรัชญา ดังนี้

1. มนุษย์ทุกคนมีความแตกต่างกันทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา จึงส่งผลให้มีความสนใจ ความสามารถ ความถนัด ตลอดจนบุคลิกภาพของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตามความสามารถพิเศษคือสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาจากตัวบุคคลเอง ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ชีวิต เช่น เด็กบางคนมีผู้ปกครองให้การสนับสนุนทางด้านดนตรีกับเด็ก จนเกิดเป็นความสามารถพิเศษ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้ปกครอง ครู อาจารย์ นักแนะแนวอาชีพ ตลอดจนตนเอง ต้องค้นหาให้พบและพัฒนาให้ถูกทาง ทุกคนก็จะประสบความสำเร็จในชีวิตและในอาชีพได้เช่นเดียวกัน
2. พฤติกรรมทุกอย่างย่อมมีสาเหตุ เพื่อความเข้าใจถึงที่มาของพฤติกรรมของบุคคลที่ทำให้บุคคล แสดงพฤติกรรมนั้นๆ ออกมา เช่น การไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของครูหรือผู้บังคับบัญชา การมาเรียนหรือทำงานสาย ลาหรือขาดเรียนหรือขาดงานบ่อย ขาดความกระตือรือร้นในการเรียนหรือการทำงาน เป็นต้น เมื่อค้นหาสาเหตุที่แท้จริงได้แล้วจึงดำเนินการในการให้ความช่วยเหลือต่อไป
3. แต่ละบุคคลย่อมต้องการความช่วยเหลือไม่เวลาใดก็เวลาหนึ่ง การจัดบริการแนะแนวอาชีพในสถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐ เอกชน หรือในสถานประกอบการ เป็นการเตรียมความพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือได้ตลอดเวลา เพราะปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นกับบุคคลอาจเป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหาอื่นตามมา เช่น ปัญหาครอบครัว ปัญหาการปรับตัวเข้ากับเพื่อนหรือผู้ร่วมงานหรือผู้บังคับบัญชา จะส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงาน ดังนั้น ถ้าการปฏิบัติงานต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ จนยากที่จะแก้ไขได้ ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายทั้งต่อผู้ปฏิบัติงานและองค์กรโดยรวม

4. บุคคลย่อมมีศักดิ์ศรีในตนเอง ทุกคนเกิดมามีความรักในตนเอง มีสิทธิ มีเกียรติและศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับผู้อื่น ผู้มารับบริการที่กำลังประสบปัญหาไม่ได้หมายความว่า เป็นผู้ที่ไม่มีความสามารถหรือ ไร้ซึ่งศักดิ์ศรีและความสามารถที่จะช่วยเหลือตนเอง แต่อาจเป็นเพียงช่วงเวลาหนึ่งที่ยังหาทางออกหรือตัดสินใจด้วยตนเองไม่ได้ ดังนั้นการให้บริการแนะแนวอาชีพเป็นเพียงการให้ความช่วยเหลือเบื้องต้น เพื่อให้บุคคลสามารถช่วยเหลือตนเองต่อไปได้
5. มนุษย์เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า การพัฒนาอย่างยั่งยืนจึงมีความจำเป็นที่ต้องพัฒนา ดังนั้นการช่วยให้บุคคลได้มีงานทำย่อมทำให้เขามีโอกาสใช้ชีวิตอย่างสะดวกสบาย มีความสุข มั่งคั่ง และแข็งแรง มีความรู้ที่จะนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างราบรื่น มีรายได้เพื่อที่จะสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคง

หลักการจัดบริการแนะแนวอาชีพ

การแนะแนวอาชีพเป็นการส่งเสริมการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นการที่ทำให้บุคคลได้ตระหนักถึงความรู้ ความสามารถ ความถนัด บุคลิกภาพ และความสนใจ เพื่อสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน (Schiersmann et al., 2012) หากนักเรียน นักศึกษา หรือผู้ว่างงานอื่นๆ ได้เลือกศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพตรงกับศักยภาพ ก็จะทำให้เกิดความสุขในการทำงาน ลดปัญหาการเปลี่ยนงาน หรือออกจากงาน จึงสำคัญอย่างมากในการจัดบริการแนะแนวทางด้านอาชีพในสถานศึกษา สถานประกอบการ และหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และมีหลักการที่ควรปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ของโครงการจัดบริการแนะแนวอาชีพควรนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง การวางวัตถุประสงค์แต่ไม่นำไปสู่การปฏิบัติจะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์
2. การจัดบริการแนะแนวอาชีพเพื่อให้นักเรียนหรือผู้รับบริการทุกคนได้ประโยชน์ ต้องมีกลยุทธ์การดำเนินงาน กำหนดวิธีการปฏิบัติ ผู้รับผิดชอบ และตัวบ่งชี้ผลสำเร็จ เพื่อให้นักเรียนหรือผู้รับบริการทุกคนได้รับการพัฒนาและความช่วยเหลือที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคล
3. กำหนดสายงานความรับผิดชอบตามโครงสร้างของโรงเรียน หรือ องค์กร และการวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม
4. ควรมีการติดตามผลการดำเนินงาน และประเมินผลการดำเนินงานในแต่ละปีการศึกษาหรือปีงบประมาณ
5. บูรณาการเนื้อหาอาชีพศึกษาไว้ในทุกกลุ่มสาระ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และทุกรายวิชาในหลักสูตรอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา
6. ควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ประโยชน์เพื่อการนำเสนอข้อมูลและอำนวยความสะดวกต่อผู้รับบริการแนะแนวอาชีพ
7. การดำเนินการเป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษา ผู้ปกครอง สถานศึกษาอื่น สถานประกอบการ หน่วยงานรัฐ สมาคม มูลนิธิ และภาคเอกชน เพื่อเป็นเครือข่ายด้านการแนะแนวอาชีพ